

ИЗЛАЗИ
четвртком и недељом

ЦЕНА
ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИВАР
или 1 КРУНА

Прегледати примају све поште
у Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕГЛЕДАЊУ ТРЕБА СЛАТИ:
Уредништву „Звезде“
Коларчева улица бр. 10.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ.

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Коларчева улица бр. 10.

БРОЈ 20 ПР. ДИВ.

УРЕДНИК: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ.

БРОЈ 20 ПР. ДИВ.

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

Христос се роди, драги наши прет-
платници, који сте платили!

Христос се роди и вама, који нисте
платили, а намераваате платити!

Христос се роди и вама, који нисте
платили, нити намераваате платити!

Христос се роди свима!

Праведнима — правде ради; искре-
нима — истине ради; потчињенима —
слободе ради; побожнима — вере ради;
добрима — празника ради; силницима
— страха ради:

Христос се роди!

БОЖИЋЊА ЗВЕЗДА

Стегнута земљо ланцима мраза,
Отисни оков са своје снаге!
Под велом ноћи бескрајне тихе
Уживај часе свете и благе!
Мирно је небо, које те гледа
Погледам тихе, вечне милости;
Ако ли за јаде не хаје твоје,
У овом часу то му опрости!
Где, земљо моја, на плавим груд'ма
Сведока твојих бола и јада
Сетно се јато звезда одмара —
Погледај ону што блиста сада!
Некад је она на путу кроз кедре
Била за људе светиља мека,

Када су ишли скрушени да се
Рођењем крепе Бого-човека.
И данас после толико лета,
Како ли мирно блажено сјаји!
Колико у златним грудима својим
Мелема благог, утехе таји!
О, Звездо, овог блужанског часа
Светлости проспи на наше стреје!
Топлотом твога блаженог зрака
Нека се срце Србина греје!
Озари избе по земљи мојој!
У њима сирак у беди траје;
У твоју милост, у милост браће
За њега једног ах, нада сна је!
Дође ли време, Божићна Звездо,
Измучен народ да спасу ходи,
Рођењу јединства, к'о светом Христу,
Побожну моју ти браћу води!

Вожа С. Николајевић

ЧУДАН ЧОВЕК

— Јанко М. Веселиновић —

„...Име му је Марко. Не знаш ти каки је то
човек! Да ти је Бог ујак, не можеш му верка
ухватити! По некад, се деси, те би се заклео
да тај човек нема срца; некад опет... ђаво би га
знао!“

Сећам се, било је то некако пред први рат,
седимо ми у механи и разговарамо. Он засео тамо
с Милисавом Данојловим те нешто рачунају. Шта
им је било-Бог ће знати, док тек он викну:

— А коме она?

— Теби! — вели Милисав и сав се на-
стрешио.

Цикну сатљик што је пун пред њима стајао;
оно се асталаче претури, и Милисављева капа оде
у ћошак

— Вала, нећеш више никога ударити! — јекну Милисав, па потезе нож те њега у трбух Море, оде нож до корица!... Ми рекосмо: што је ту је: погибе; ал' он докопа Милисаву, па, како га је Бог онако снажна дао, само га згужва као ти то новине.

Притрчаше људи те их раздвојише. Али он се збесио, па навалио као олуј; и да се Милисав не докопа врата, ко зна шта би било.

Људи га тишкају:

— Мани се, Марко!... Остави се тога!... Боли ли те много?..

— Не знам, не боли ме....

— А где — рече и погледа на појас.

Не знам како је било другима, али ја се згрозих; коса ми пође у вис.... Сабио брат нож у трбух као у цагрије.

— Ходи у собу! — рече механика — Еј, мој несрећниче, зар тако лудо да изгубиш главу?

— Шта ћу ти у собу? Нисам, ваљда, бабињара? Имам ја своју кућу....

Онако намрштено изиђе из механе и оде најлак кући.

— Сад је готов!... рече неко.

Чича Павле одмахну главом:

— Мачји је то живот! — рече.

* * *

Сутрадан видим га ја где барата нешто око кочине.

— Зар ти не лежиш, море?

— Јок; а што?

— Па је ли те зорли ударио?

— Да ви'ш па добро је! Једва сам нож ишчупао.

— Хоћеш га тужити?

— Тужио он од великих краста! Док ово само мало зарасте, питаћу га: пошто је Муса јарца огулио!

— Остави се ти тога; него иди, лези да ти рана не зазебе.

— Не брини! Напарио сам кучинама и јајетом па лепо стегао појасом! Ништа ми не смета: могао бих играти, ако хоћеш. А што велиш да се оставим, то ти је лудо; само зла друга зајма не враћа.

Не умедох му рећи ништа, само се прекрстих! Натема га било!

* * *

И прездрави не легавши у постељу, него онако, на ногама. Чак о томе није ни с ким ни говорио, и ако је долазио два-трипут у механу.

Некако у то време поче се говорити о рату. Оно сад друкчије говоримо о томе и ја и други; али онда, брате, баш смо сви хтели ратовати. Море, пона, па уча, па стари људи — све ти је

то говорило о рату. И кад поменеш Турчина, а нама се засветле очи...

И тако око Потрових Поклада позвахе нас у логор. Што јест — јест, баш смо били весели. Идемо у логор као у сватове. Ми, другокласци, лом правимо: излудисмо пијући. Наш командир Нешко накривио капу, загрлио чутуру па једнако узвикује:

— Кити, кити, Ружо!

Оде прва класа на Јавор, а ми остадосмо у логору. Марко и Милисав са мном у једној чети Нити се поздрављају ни један другом Бога називају, него само се наостреше кад један мимо другог мину.

На три дана по одласку прве класе кренуше и нас на Дрину. Пролазимо кроз плодна наша поља мачванска. Позлаћени таласи јечма и жита прекрили поља, а нама срце игра...

У Клењу нам прочиташе прокламацију светлога књаза, којом објављује рат Турцима. Ми се само згледамо, а Марко упита командира:

— Је ли, командиру, а кад ћемо прелазити Дрину?

— Данас — рече командир.

И после неколико сахата били смо у Босни.

* * *

Ударисмо на неке турске чардаке. Ту је била њихова стража и ми је растерасмо. Прођосмо село Попове па право под Бељину.

Осећао сам се као 'но ти... кад на Велики Петак уђем у цркву, па осећам неку светињу у души и анђелау срцу. Погледам око себе: у свакога ти то сјаји око, и погледа некако храбро, јуначки.

„Тешко теби, Турчине! “мислио сам у себи — „Тешко и теби и твојем четвртном колену каква је сила на те пошла! Та да је свако ово дрвце топ па си пропао!“...

И још сам пуно којешта мислио.. Стид ме већ и да причам шта ми је и шта на памет падало..

Док тек пуче пушка... Једна, друга... трећа, па тек осу као јаглица.

— Аха! То ударише самовољци! — повикаше неки.

Отпоче, богме, борба па грми. На једанпут дотрча један коњаник па право нашем командиру. Сашапташе се само, па се коњаник окрете и оде, а командир исука сабљу и викну:

— Мирно!

Све стаде као запета пушка.

— Лево крило напред... Марш!

— Командиру, хоћемо ли баш у бој? — пита Марко.

— У бој, ако Бог да, вели командир.

Идемо тако, идемо. Мисли ми отишле Бог те пита куд. Ја под Бељином а мисли ми код куће: гледам дечицу како се окупила на дрвљанику, а

мој мали ћела купи иверје да носи матери да опотне лонце; готово га чујем како тепа.... Па ми се оте памет и оде по нашим родним потесима и зеленим ливадама. Хеј, што се ту лепих дана проживело!...

И онако тек тргох очи на Милисава. Он је ишао крај мене. Зачудим се кад видех како је сав помодрио као чивит:

— Шта је теби? — упитах га

— Ништа, вели.

— Да се ниси уплашио?

— Што да се плашим?...

Куршуми почеше звиждати. Командир викну:

— У стрелце!

Ми се разасусмо и почесмо најлак ступати напред. Мене обузе нека дрхтавица, срце поче лупати... Све што сам волио изиђе ми пред очи, ама све као живо.... Онда ми се као навуче нека маглица на очи... запали се месо на мени и заигра сваки рибић... Ишао сам као пијан; ни сам не знам како сам пунио и испаљивао моју пушку. Више нисам чуо ни пуцња него само тутањ и то онако ујединило као кад се земља тресе....

Ја не знам зашто, тек видим неке људе око себе и чујем вику: „Натраг! Натраг!“

И онда почесмо узмицати. Изнад нас јауче граната, а око нас звижди куршум...

* * *

— Јеси жив? — трже ме неко.

Ја погледах: Марко.

— Жив сам.

— Што нас вратише?

— Не знам.

Куршуми су још долетали али хладнији: чујеш како лупи о земљу и видиш како одскаче као каменица.

— А шта ће с овим људима? — упита Марко показујући овде онде по неког рањеника.

— Не знам.

— Јаој, браћо, понесите ме! — јекну неко баш поред нас.

Тргосмо очи — Милисав.

— А гле! рече Марко. Зар си рањен?

— Јесам! Не дајте, по Богу да ме Турци жива исеку!

— Где си рањен?

— У ногу. Довде се некако довукох, али даље не могу!

— Није вајде, ваља га понети! — рече Марко. Па приђе и диже га као курјак јагње.

— Где ли је завојиште? — упита ме.

— Ко би то сад знао? Видиш да беже на све стране.

Онда, ја њега носим у логор.

Ја се упутих за њима. Дође ми некако чудно. Да ли је Марко заборавио онај ударац ножем?... Милисав на једанпут зајаука

— Да те нисам увредио?... упита Марко и застаде.

— Ниси, ниси!

Он наже што је брже могао: једва сам га сустизао. Дођосмо до превијалишта. Ту нађосмо и наше, некако их командир опет искупио.

Марко ми рече да га очекнем па предаде Милисава болничарима.

— Стани, Марко! — рече Милисав и обли се сузама.

— Шта ћеш?

Хвала ти!

— Мани то јако!

— Ја сам грешан пред тобом!...

— Нека Бог да да ти оздравиш, па ћеш имати кад одкајати!

И вратисмо смо се опет у борбу.

* * *

Прође прилично времена од то доба. Свршио се и други рат и ми се опет прихватисмо плуга и мотике.

Једног јутра пошао ја на воденицу, па кад сам био у Подинама сретнем Милисава. Пуна кола врећа, а он сав крвав.

Ја скочих с кола.

— Шта је, море? Што си таки?

— Уби ме Марко....

— Каки Марко?!...

— Марко! Зар не знаш Марка?.... Срете ме мало час, устави ми коње, скиде левчу с мојих рођених кола, па уби!

— Па, Бог те видео, зар се нисте помирили?

— Каки помирили? Он вели: „оно је било у рату, онда смо били браћа; и да те је само ко прстом такнуо — је бих га убио!... А сад — вели — реда је да се раскусурамо.“

— Је ли те много изударао?

— Много! Памтићу док сам жив! Бољи ми календар не треба!

— Па?

— Па ништа! пошто оломи моју рођену левчу о ме, онда рече: Сад се можемо и пољубити!“

— И пољубити?!

— Ја! И пољубисмо се. Сад смо побратими. Ја се прекрстих.

— И нећеш га тужити? — упитах.

— Кога? Зар побратима? Не дао ми мој Бог! Помисли ти само како он мене онда као врећу, на раме! Од данас ми живимо као браћа! Збогом!

Па ошину коње...

Ето, и таких људи има!

ДВА ЦВЕТА

У дан рођења,
У весели час
На ухо ми шану муза обдарења,
И ја сам чуо њезин јасан глас:

После много суза, после много јада,
Ти ћеш наићи на цветића два:
Један је цветак поезија млада,
А други је срећа што у миђу сја...

И, ево мете предамном се сија,
И, ево цвећа свијено у силет:
Поезија нежна тек се сад развија —
Ал' где је срећа? где је њезин цвет?!

Сокољанин.

ДАНГА

— Рад. М. Домановић —

Снио сам страشان сан. Не чудим се самом сну, већ се чудим како сам имао куражи и да сањам страшне ствари, кад сам и ја миран и ваљан грађанин као и сви други. Ајде, да речем, да ја правим изузетак од осталих, али не, брате, већ све на длаку радим што и други, а понашања сам тако пажљива да ми нема равна. Једаред сам видео на улици откинуто, сјајно дугме од полицијске униформе, загледах се у његов чаробни сјај, и таман хтедох проћи пун неких слатких мисли, док ми од једном задрхта сама рука па право капи; глава се сама приклони земљи, а уста ми се развукоше на пријатан осмех, којим обично сви ми старијег поздрављамо.

— Баш ми крв у жилама племенита и ништа друго! — помислих у том тренутку и с презрењем погледах на једног простака, што баш у тај мах прође и у непажњи нагази оно дугме.

— Простак! — изговорим јетко и плунем, па мирно продужим даље шетати, утешен мишљу да су такви простаци у врло малом броју, а необично ми беше пријатно што је мени Бог дао фино срце и племениту крв.

Ето сад видите како сам красан човек, који се баш ништа не разликује од осталих ваљаних грађана, па ћете се и сами чудити одкуд баш мени у сну да дођу страшне и глупе ствари на ум.

Тога дана ми се није ништа необично десило. Вечерао сам добро и по вечери чачкао зубе, пијуцао вино а за тим легао у постељу и узео књигу да бих пре задремао. Убрзо ми је књига испала из руке, пошто је, наравно, испунила моју жељу и ја сам заспао као јагње...

Одједанпут се обретох као на неком уском, брдовитом и каљавом путу. Хладна, мрачна ноћ. Ветар јауче кроз оголено грање и чисто сече где дохвати по голој кожи. Небо мрачно, страшно и немо, а ситан снег завејава у очи и бије у лице. Нигде живе душе. Журим напред и клизам се по каљаву путу то лево, то десно. Посртао сам, падао и најзад залутао. Лутао сам тако, Бог свети зна куда, а ноћ није била кратка, обична ноћ, већ као некака дугачка ноћ као читав век, а ја непрестано идем, а не знам куда.

Ишао сам тако врло много година и отишао некуд тако далеко, далеко од свога завичаја у неки непознати крај, у неку чудну земљу за коју ваљда нико живи и не зна и која се сигурно само у сну може сањати.

Врљајући по тој земљи стигнем у неки велики многољудни град. На пространој пијаци тога града искупио се силан народ и подигла се страшна граја, да уши човеку заглуу. Олседнем у једну гостионицу баш према пијаци и упитам механџију што се скупио толики свет.

— Ми смо мирни и ваљани људи — отпоче ми он причати — верни смо и послушни своме кмету.

— Зар је код вас кмет најстарији? прекидох га питањем

— Код нас управља кмет и он је најстарији, а после њега долазе пандури.

Ја се насмејах.

— Што се смејеш?... За ти ниси знао?... А одакле си ти?..

Ја му испричам како сам залутао и да сам из далеке земље.

— Ето тако је код нас — продужи он — кмет управља са својим пандурима.

— Какви су то пандури код вас?

— Е пандура, знаш, има разних и разликују се по рангу. Има виших пантура и нижих... Дакле ми смо ти овде мирни и ваљани људи, али из околине долазе овде свакојаки пробисвети те нас кваре и уче злу. Да би се распознавао сваки наш грађанин од осталих, кмет је јуче издао наредбу да сви овдашњи грађани иду пред општински суд где ће се сваком ударити жиг на чело. Ето зато се народ искупио да се договоримо шта ћемо радити.

Ја се стресох и помислим да што пре бежим из те страшне земље.

Механџија се добро насмеја и тапну ме по рамену, па ће охоло рећи:

— Хе, странче, ти се већ уплашио?!... Међер нема наше куражи на далеко!...

— Па шта мислите радити?

— Како шта мислимо. Видећеш ти само наше јунаштво. Нема такве куражи на далеко, кажем ти. Прошао си многи свет, али сам сигуран да

већих јунака ниси видео. Хајмо тамо заједно. Ја морам пожурити.

Таман ми да пођемо кад се пред вратима чу пуцањ бича.

Провирим на поље, кад, ал имам шта видети: један човек са неком тророгластом сјајном капом, а у шареном оделу јаше једног другог човека у врло богату оделу обичног грађанског кроја и заустави се пред механом те се скиде.

Механија изиђе и поклони се до земље, а онај човек у шареном оделу уђе у механу и седе за нарочито украшен сто. Онај у грађанском оделу остаде пред механом чекајући. Механија се и пред њим дубоко поклони.

— Шта ово значи? упитам механију збуњено.

— Па овај што оде у механу то је виши пандур, а ово је један од најугледнијих грађана, наш велики богаташ и патриота — прошапута механија.

— Па што се даје да га јаше?

Механија ману на мене главом те одосмо мало у страну. Насмеја се некако презриво и рече:

— Па то се код нас сматра за почасти, које се ретко ко удостоји!...

Он ми причаше још вазда ствари, но ја га од узбуђења нисам разабрао. Али сам последње речи добро чуо: „То је услуга отаџбини, коју не може сваки народ да цени!“

*

Стигосмо на збор, где је већ отпочет избор часништва зборског.

Једна група истакла као кандидата за председника неког Колба, ако се добро сећам имена; друга група неког Талба, трећа опет свога кандидата.

Направио се грдан метеж; свака група жели да протури свога човека.

— Ја мислим да од Колба немамо бољег човека за председника тако важна збора — говори један из прве групе — јер његове су грађанске врлине и кураж свима нама добро познате. Ја мислим да нема ни једнога међу нама кога су великаши чешће јахали но њега...

— Шта ти говориш, цичи један из друге групе, кад тебе није ни практикант никад узјахао.

— Знамо ми ваше врлине, вице неко из треће групе, ви нисте ни један ударац бича отрпели а да не закукате.

— Да се споразумемо браћо — поче Колб — мене су истина јахали често наши великодостојници још пре десет година и ударали бичем па нисам јаукао, али опет може бити да има још заслужнијих људи. Има можда млађих и бољих.

— Нема, нема! — друкнуше његови бирачи.

— Нећемо да чујемо за те старе заслуге.

Колба су јахали још пре десет година — вичу из друге групе.

— Сад се јављају млађе снаге, а за старе нећемо да знамо више — вичу и из треће групе.

На једанпут се утиша граја; народ се расклони те учини пролаз на коме угледах млада човека око својих тридесет година. Како он наиђе, а све се главе дубоко приклонише.

— Ко је ово? шапнух механији

— То је првак у грађанству. Млад човек, али много обећава. У своје младо доба дочекао је да га је и сам кмет већ три пута до сада јахао. Стекао је више популарности него ико до сада.

— Можда ће њега изабрати? упитам.

— Више него сигурно, јер ово до сада што је кандидата све су старији, и после тога и време их прегазило, а овога је кмет јуче пројахао.

— Како се зове?

— Клеард.

Учинише му почасно место.

— Ја мислим — прекиде Колб тишину — да нам бољег човека за ово место не треба тражити од Клеарда. Млад је али ми старији ни из близа нисмо му равни.

— Тако је, тако је... Живео Клеард!... захори се из свију грла.

Колб и Талб га одведоше да заузме председничко место.

Сви се опет приклонише дубоко, а за тим настаде тајац.

— Хвала вам, браћо на овако високој пажњи и почасти, коју ми данас једнодушно указасте. Ваше наде, које су положене на мене и сувише су ласкаве. Тешко је руководити народним жељама у овако важне дане, али ја ћу уложити све своје силе, да поверење ваше оправдам, да вас свуда искрено заступам и да свој углед и даље високо одржим. Хвала вам браћо, на избору.

— Живео, живео, живео! осу се са свију страна.

— А сада, браћо, дозволите да са овога места проговорим неколико речи о овом важном догађају. Није лако претрпети муке и болове који нас очекују; није лако издржати да се врелим гвожђем стави жиг на наше чело. Јест, то су муке, које не може свако поднети. Нека кукавице дрхте и бледе од страха, али ми ни за тренутак не смемо заборавити да смо потомци врлих предака, да кроз наше жиле тече племенита, јуначка крв наших ђедова, оних див-витезова што ни зубом не шкрипнуше умирући за слободу и добро нас, њихових потомака. Ништавне су ове муке према оним мукама, па зар да се ми покажемо трулим и кукавичким коленом сада у сваком добру и изобиљу. Сваки прави родољуб, сваки који жели да се наше племе не обрука пред светом, поднеће бол јуначки и мушки.

— Тако је! Живео, живео!...

Још се јави неколико ватрених говорника,

који су храбрили застрашени народ и говорили од прилике то исто, што и Клеард.

Јави се за реч један блед изнемогао старац, смежурана лица и беле косе и браде као снег. Ноге му клечају од старости, леђа повијена, а руке дрхте. Глас му је треперео а у очима се светле сузе :

— Децо — отпоче он, а сузе се скотрљаше низ бледе смежуране образе и падоше на белу браду — мени је тешко и скоро ћу умрети, али ми се чини да је боље не допустити таку срамоту. Мени је стотину година и живео сам без тога!... Па зар сада да ми се на ову седу изнемоглу главу удара жиг...

— Доле с том матором рћом! — дрекну председник.

— Доле с њим! — вичу једни.

— Матора кукавица! — вичу други.

— Место да млађе куражи, а он још плаши народ, вичу трећи.

— Срам га било од оне седе косе. Наживео се па га још страх нечега, а ми млађи јуначнији, вичу четврти.

— Доле с кукавицом!

— Да се избаци напоље —

— Доле с њим!

Раздражена маса младих јуначких грађана јурну на изнемогла старца, те га у јарости почеше ударати и вући.

Једва га пустише због старости, а иначе би га камењем засули.

Сви се заклеше и заверише да ће сутра осветлати образ свога народног имена и да ће се јуначки држати.

Збор се растури у највећем реду. При разилажењу се чули гласови:

— Сутра ћемо се видети ко смо!

— Видећемо сутра многе хвалише!

— Дошло је време да се покажемо ко вреди, а ко не, а не да се свака рђа размеће јунашством.

*

Вратио сам се натраг у хотел.

— Јеси ли видео ко смо ми? — упита по носно механија.

— Видео сам — одговори механично, а осећам како ме снага издала и глава бучи од чудних утисака.

Још тог истог дана сам читао у новинама њиховим уводни чланак ове садржине:

„Грађани, време је да једном престану дани празне хвале и разметања онога или онога од нас; време је да се једном престану ценити празне речи којима ми избобилујемо истичући своје неке уображене врлине и заслуге; време је, грађани, да се једном и на делу опробамо и да се стварно покажемо ко вреди, а ко не. Али држимо да међу нама неће бити срамних кукавица, које ће власт сама морати силом дотеривати на одређено место, где ће се жиг ударати

Сваки који у себи осећа и трунку витешке крви наших старих грабиће се да што пре мирно и с поносом поднесе муке и бол, јер то је бол свети, то је жртва коју отаџбина и опште добро свију нас захтева. Напред, грађани, сутра је дан витешке пробе!...“

*

Мој механија је тога дана легао да спава одмах после збора, да би сутра-дан што пре стигао на одређено место. Многи су опет отишли одмах пред судницу да ухвате што боље место.

Сутра-дан отидем и ја пред судницу. Слегло се све из града и мало и велико и мушко и женско. Неке мајке понеле и малу децу у наручју да и њих жигосу, како би доцније имали преча права на боља места.

Ту је гурање, псовање, отимање ко ће пре доћи до врата. Неки се чак и погушају.

Жигове удара нерочити чиновник у белом свечаном оделу и благо укорева народ:

— Полако за Бога, доћи ће сваки на ред, нисте ваљда стока да се тако отимате.

Почело жигосање. Неко јавуке неко само застење, али нико не одржа без икаква гласа док сам ја био.

Нисам могао гледати дуго то мучење већ одем у механу, кад тамо неки већ засели те ме зете и пију.

— Пребринусмо и то — говори један.

— Море ми и не кукасмо много, али Талб се дере као магарац, рече други.

— А, ето ти твога Талба, а јуче га оћете да председава збору.

— Е па ко га знао

Разговарају а стењу од бола и увијају се, али крију један од другог јер сваког срамота да се покаже кукавицом.

Клеард се обрука јер је застењао, а истакао се јунашством неки Леар, који је тражио да му се два жига ударе и није гласа пустио. Цео град је само о њему говорио с највећим поштовањем.

Неки су утекли али су били презрени од свију.

После неколико дана шетао је онај са два жига на челу исправљене главе, достојанствено и охоло пун славе и поноса, и куд год прође све се живо клања и скида капе пред јунаком својих дана.

Трче улицама за њим и жене и деца и људи да виде великана народног. Куд год прође простире се шапат пун страхопоштовања: „Леар, Леар... То је он... Оно је тај јунак што није јавкуо ни гласа од себе дао док су му два жига ударали!“ Новине су писале о њему и обасипаху га највећом хвалом и славом.

И заслужио је љубав народну.

*

Слушам те хвале на све стране па се тек и у мене пробуди јуначка крв српска. И наши су

стари јунаци, они су умирали на кољу за слободу; и ми имамо јуначку прошлост и Косово. Свега ме обузе народни понос и сујета да осветлам образ свога рода и јурнем пред судницу, па викнем:

— Шта хвалите вашег Леара?... Ви још ни сте ни видели јун-ке! Да видите шта је српска витешка крв. Ударајте десет жигова, а не само два.

Чиновник у белом оделу принесе мом чему жиг и ја се тргох... пробудих се из сна.

Протарем чело у страху и прекрстим се, чудећи се шта све човеку не дође у сну.

— У мало ја не потамнех славу њиховог Леара, помислим и окренем се задовољно на другу страну.

ВЕЧЕРЊА МОЛИТВА

— Jules Fagnant —

Усамљен, по некад са болом у души,
Овде ја долазим, када сунце седа,
Да видим звонару, коју време руши,
И крст, што светлошћу кроз шуму прогледа.

Стародревна црква окренута ј' селу,
Врх правога торња над шумом се сија.
Она је ту мирна, у овом пределу.
Само звоно трипут вечерње избија.

Трипут по обреду и по Јеванђељу:
За Бога, за живе и за мртве бије,
Дрхти и изгледа к'о да каже жељу:
„Станите, станите, ко још стао није.

Благо је брујање очарало људе.
Човек мирно стоји, заборавља јаде;
Погнута му глава, у души се буде
Осећаји нови, пуни среће, наде.

Облаци су сунце заклонили давно;
Увели су цвети, што врт цркве ките;
Наше небо плаво постало је тавно;
Звоно звони: „Бура! Богу се молите!“

Војислав Јовановић.

БЕЗ РОДА И ПОРОДА

ИЗ ИСТОРИЈЕ САВРЕМЕНИХ ЉУДИ

— ИВ. ВУНИН —

(СВРШЕТАК)

— Ово је добро, је л' те? упитам.

— Јест, лепо је, одговори Зина механично.

— А ја мислим, све је то само „псећа старост“, и ништа више, рече Александар Данилић.

Зина се насмеја звучно и весело. —

Готово сваки дан поче им долазити помоћник судског секретара Богаут, млад човек, здрав и бујан, као Немац, увек према сваком љубазан и ласкав. А ја пак почнем тада проводити вечери у друштву Јеленину, девојке миље и простодушне, типичне курзисткиње с душевним занимањем. Заједно смо пили чај и слушали крај прозора војну музику, чији звуци допираху из градске баште. Поред Јелене осећам се лако и добро, читаве часове могу јој се жалити на своју судбу и љубити јој руке. Али осим тога шта сам јој могао још рећи? И како би се брзо разочарала у мени! Сад ми је жао ње, и то ме сажаљење чини мучеником; али пошто било морам избећи то последње виђење!...

IV

Надам се да ће она доћи баш онда кад ја нисам код куће. Одем да ручам.

Доиста, несносан дан! Пролазника мало, фијакеристи дремају на колима. Беле куће попрашњавиле се. По помосту ветар разноси прашину, и шашори по акацијама, које су већ поцрнеле и опале... Ево трга, ево главне улице. Ту има више пролазника, живих душа, испред трговина гурају се екипажи... Све ми се чини код нас је празник, јер се Зина јуче венчала, а данас прави с мужем посете... Пројезди шеф полиције на коњима зеленим, хитрим и љутим. Судиница обрте главу и погледа право, а шеф полиције весело сам себе посматра, метну по официрски руке у џепове. Он ће мора бити Сојмоновим... Несвесно убрзам кораке, срце ми јаче закуца, повуче ме још једном да је видим.

Али зашто?

Савладам се, и сврћем у мирну улицу старог дворца, у којој већ друга је година како идем у посластичарницу.

Прићем вратима брзо, и још брже се тргнем уплашено. А ако ту буде Јелена? Често се дешавало, да смо заједно јели. Може се то и данас догодити.

Нерешљив проћем поред прозора, загледам у трпезарију. Празна, — дакле сме се ући слободно...

С олакшаним срцем машим се за кваку.

Али невеселе мисли и ту ме претекоше. Знате ли ви оне старице, заборављене у раду и невољи, и које кат кад сретате на улици, у општој трпези, и по благајницама, где се пензија прима? Како то, оне су од некуд све омалене, иду у овештаним огртачима и јефтиним капама, гледају плашљиво, понизно, у неверици, и својом бедном и потиштенom појавом побуђују сажаљење, које мучи душу... И баш као навлаш ево једне од њих и данас овде.

Мучио сам се да не дижем очију, и да само у свој тањир гледам; али своју сусетку нисам могао да заборавим. Извесно, мишљах, она даје часове из језика или музике. Осамљено живи у каквој чистој собици, у којој ужива своје кратке часове одмора, суботом увече, кад упали своју малу лампу, а градом тихо бруји вечерње звоно... Али осећа ли она како је грко под старост, без породице и без својих одмарати се само тако суботом увече? Зна ли она како је тешко човеку погледати је кад, онако у овешталу огртачу, са својих часова тетурa у ручаоницу,

или уморно плете уза степенице дома, или каквој радњи, где ће да купи међупрст чаја? И, нарочито, помишља ли она да има нечег заједничког између нас?

Наљутише ме те мисли; знам да је глупо ожалошћавати себе и тужити се; али ипак, невеселе мисли и сећања гомилама тумарају ми кроз мозак. Хитам дома, и одмах се лаћам спремања за пут. Та каквих ствари ја као имам?

Отворим корпу: неред, набацано. Извучем испод кревета неки куфер: писма, хартије, ноте. Зароним у посао.

Ту су све моје успомене. Тај куфер стари ми је пријатељ. Испрва је путовао са мном, а то је било још онда, кад сам тек „ступио у живот“, т. ј. ишао на југ, на универзитет.

Чудновато, колико се живо сећам тих дана на путу. Сећам се и тога, како сам се посматрао у огледалу, на станици курској, и мислио како личим Шопену; сећам се, како се по вагону кретаху светлост и сенке, — на пољу сија топло мартовско сунце, мимо прозора лете клупци густа дима. Снежне пољане блистају као љуштице маџег злата; блистава даљина мами на југ, нечему младом и веселом... После тога, велики, шумски град, пролеће, у свему нешто нежно, лако, јужно.. Град, тамо на северу, у коме остаде моја породица, растурена спахијска породица, већ је врло далеко од мене. Тада још нисам могао знати, да сам са завичајем и родбином изгубио и последњу везу, заиста последњу. Јер зар ја сад имам родбину, завичај? Кад нема рада за родбину и завичај, нема ни везе са њима. Друштво је тада живело глухо. Старија браћа су своју улогу одиграла и растурила се по беломе свету. Млађа? Једни нису хтели, други се нису осећали снажни па наставе прекинут рад старије браће. Друштвени се живот умртвио... И за мене насташе дуги самачки дани без рада, без мете у будућности, и за мало па и убоги. А сад нема никаквих веза са родом и завичајем — нигде свој кут, заветрина, пристаниште. Брзо сам остарио, извотрео морално и физички, постао сам просјак, јер тако сам запраћујући кришку хлеба; слободно време посветио сам све меланхоличном размишљању о животу и смрти... Ето, тако се и мој карактер кристализовао, и просто тако ми прође младост.

Право рећи, немам се чега ни сећати. Па ипак успомене навлађују кад год мећем руку на овај свој издрпани куфер. Свакад, кад мећем у њ своју опрему помислим: ево, неповратно прође још једна година; откинут је још један део мог живота... Боли ме да о том говорим. Један за другим нижу се у сећању дани, проведени у тој соби; пуни су мјих недређних нала и снова, и као да је у нама било нешто младо и добро. Сећам се и оних давнашњих дана, сликају ми се магловито. О тим данима причају читави свежњи писама. Писма родитељска и сестринска, отуда са севера; још једнако ме очекују о правницима, туже за мном и нежном љубављу брину се као о детету... Писма прве љубави, првих другова... Како који свежењ погледам, срце ми жадује.

Оштар звук звонцета примора ме да брзо устанем с налоњаче и да се дохватим капе. Јелена! Узнемири

се, устумарам по соби, спреман да и кроз прозор скочим. Чује се и њен глас, већ је ту.

— Је ли код куће Сергије Николајевић?

— Јесте, изволите, молим вас!

Отворим врата, прођем кроз кујну, па студа на двориште, и док је ушла у собу Јелена, ја сам већ заишао иза рогља... Имам некакав глуп страх од тих „озбиљних разговора“.

V

Лутао сам по улицама до мрклог мрака.

Свуда мртво, тужно. Допловише суморни облаци, ветар ојача, а сух бурјан са травишта полети у језиви мрак. И на мојој души стушти се, биваше све тамније и мрачније.

У градској башти суморан сутон, који узнемирује живце. Сео сам на некој заборављеној клупи, ту под старим дрвима баштеним. Дакле сто сад где је мир — на гробљу! (мишљах). Или је зар нешто ужасно и моћно у смрти? Не, смрт је ништа, празнина. То и јест оно, што нас од смрти плаши, и ништа друго. И само нам је тиме она страшна. И на гробљу је тако; мртвило, сутон, ни душе; гробови, и само гробови, обрасли травом; трава свенула, пожутела, тихо шумори.

Где ли је Јелена? сетим се по кат-кад, изненадно. Та она је сама самцита, и чами, не нада ми се, и опет чека... Можда је овде негде у башти?

При тој помисли сетих се на мах шта пријор Гајстербах вели о ветровитим данима и душама обешених људи, па уплашен подигнем се с клупе. Што да се сакријем од ње тако подло и плашљиво? Што да с њом не разговарам? Ма, иначе, шта бих јој могао и рећи? Свеједно ми је то, да одем Зини... Али не може се, пет часова, отишла је.

Седнем опет, и упрем сталан поглед у једну тачку, хтео бих да схватим и обухватим ово што бива у мојој души.

Звезде на мутном небу светле бледо и турбно. Ветар подиже прах по стазицама готово мрачне баште, а с дрвећа опада лист. Нада мном, као уздржан шапат, непрекидно и све јачи шум и шушорење дрвећа. Ветар, као жива душа, или као дух какав одлете, кружећи на удаљеним стазама, а старе тополе тамо захујаше врло тужно, чисто ти је тешко и горко; и јека њихових врхова спајала се са мојом сетом, опоменух се на сто старих сетних поређења... Као ветар лишћем, тако се и судбина игла животом мојим; нити сам ја крив што не могу голим грудима бури живота на сукоб да идем!

Већ је била ноћ кад сам хтео да и кући одем. Притиснут суморношћу и тугом, гоњен ветром, клонуо, без снаге лутао сам по улицама. Напоследку ево и мога стана; између дрвећа вире кроз мрак осветљени прозори. Тамо ветар брњи, лишће шуми а овде затишје; сухе гранчице бршљанове љускају се, као у сну, над прозором моје собе. Собу осветљаваше лампа својом једнаком и мирном светлошћу... Куда ћу сад? Ко ме то гони у непознату даљину, у саму ноћ, пред полу-мрачна врата, и дуг, умирући јаук локомотиве? У страху застанем. Дошло ми да повичем: Јелена!

Гле! Као очарана, хипнотисана она погоди моју жељу, нечујно изиђе из тамнине између дрва, и некако дрвеним гласом упита: може ли се к мени? Збуним се и нејасно промрљам.

— Да како... разуме се, може... Причекај само...

Дуго, у мраку, не могу да нађем кључаницу. На-
послетку отворим врата, и неприродно шалјивим тоном
рекнем:

— Молим, рекао је Собокевич.

— Само на тренутак, одговори она сухо, уђе у
собу не погледавши ме.

Примаћем јој столицу, седнем према њој, у ухва-
тим је за руку.

Она ме погледа, осмехну се, али одједном усне јој
уздрташе, у очима јој сузе.

— Јелена, шапнух тихано, — Јелице!

Она не одговори. Понових, али без нежности, и
слегох раменима. Шта имам још да јој кажем?

— Јелена! — опет почех, раздражљиво. — Треба
је прибрати, — долам, осећајући да говорим глупости.

Она једнако ћути. Зуби јој стиснути, у плавим очи-
ма, — упрла их у пламен, — виде се сузе.

Одгурнем столицу шумно, брзо закопчам сва дуг-
мета на капуту, метнем руке у џепове, пођем ходати по
соби, обрнем се два, три пута, опет седнем на столицу,
заклопим очи, упитам са хладним полсмехом:

— Па шта желиш од мене?

Погледа ме брзо и зачуђено, хтеле нешто рећи,
одједном покри лице рукама и почне гласно, грчевито
да плаче. Бришући очи марамо, говораше непрекидано,
јецајући:

— Не смеш тако да говориш... како... сме-еш... кад
сам ја... тако била према теби!... Ти си варао... Ти спо-
собан... само за... то... да будеш... фамилијаран!

— *Што* лажеш? — прекинем, ти знаш да сам се
према теби понашао искрено, дружински. Јесам ли био
обвезан на што више? То је ниско, чим човек стане
жени говорити са „ти“ одмах уобразити нешто. Ја ваше
љубави нећу, хоћу нових, простих односа. Кад би се
ја и ти баш и сјединили, онда по чему би морали бити
још и до смрти везани? Ја сам збуњен, али ме ти
разумеш.

— А ја нећу твоје декалентске дружбе, викну Је-
лена и скиде мараму с очију. Шта значе ти твоји нови
односи? Шта си ти мислио? — настави уздржавајући
јецање и гледајући у ме упрто с мржњом. — По-
чему си ти уобразио да је са мном могућно брбљати? Јесам
ли ја у чему гора од тебе? Ти не смеш мислити, да ти
се ја намећем... Али питам те само: што не даш ни по-
мислити, да ја останем с тобом? Ја сам сама, мене чека
ужасан живот негде у сеоској школи; ја ћу ићи тамо,
али и ја сам људско створење... А ти... ти пак не можеш
ни да замислиш како ја мрзим све вас — неврастенике!
Бар једну кап савести, бар једну јоту за друге! Боже
сачувај! Све за себе! Себичњаци, самољупци! Све че-
кате, да се ваш плашљиви живот преокрене у нешто
необично!

— Јест, рекох љутито злобно, и устанем. Датим
је само један живот, и то на некаквих педесет година,

од којих петнаест оне на детињство, четвртина на спа-
вање. Зар то није смешно!

Јелена пак опет притиште мараму на очи, и поче
плакати новом јачином.

— И зато се ти данас онако подло сакри од мене?
— рече галљиво. — Ти опет лажеш, кријеш се само
иза тих охолих и надутих фраз.

Невероватном брзином лачепам притискивач и свом
снагом лупнем га о сто.

— Иди! викнем бесно.

Очас охладих се од страха, шта учиних. Видох
како Јелена поскочи, одмах преста плакати, а лице јој
се од једном преобрази, под детињским страхом.

— Серђожа! — слете је са усана у неисказаној
нежности

— Иди! — повичем опет, али већ друкчијим, жа-
лећим гласом, гавут сажалењем до дубине душе

Она отвори врата. Ветар, као махнит, фијукну на
оплату, улете у собу и зачас угаси лампу. Паднем на
постељу, заријем лице у јастук, шкргутнем зубима, бејак
опијен својим очајањем и својом бољом. Тополе хује и
фијучу у мраку... Али мени као да је све то по вољи...
„Свеједно, свеједно!“ понављам с мучилачком насладом,
— хуји ветар, брује дрва, лупа оплата, некакви уавици
и јауци у даљини спајају се у дивљи хаос. Живот ме као
ветар дохватио, отео ми вољу, скренуо с пута циља и
смисла... па ме носи некуда у даљину, у смрт, у мрак,
у очајање, безнадежност!...

Сад, пишући ове врсте, често мислим: Боже мој!
Кад би се живот могао поново отпочети, та ја бих се
ухватио и за најтежи, најмучнији, пун рада, ропски жи-
вот, али радостан, испуњен радом без сна и одмора!
Тешко слабир, осамљеним, — и беспосленим!

превела — вет —

ПРИЈАТЕЉИЦА

— Adelaide Bernardini —

Три госпође, седећи покрај камина у салону дома-
нице маркизе Ђине Фабрици, најмлађе од свих трију
расправљаху живо о пријатељству међу женама.

— Нећете ме уверити; права пријатељица никад
није постојала, не постоји, нити ће икад постојати! —
изрече смеђа госпођа Кастелани, мршава женица, жива
ватра, удата пре кратког времена за једног рођака мар-
кизе Фабрици.

— Е, ти увек са својим уобичајеним мудровањем —
одговори на мах најстарија госпођа висока, величан-
ственог изгледа и косе пр: времена оседеле.

— Међутим — доладе маркиза Ђина — могу те
уверити да је ствар, може бити, ретке, али је има. Срећ-
не су оне које се намере на такву.

— Мислиш ли ти збиља то што говориш? Па имаш
ли ти онда праву пријатељицу, ту реткост?

— Сад не. Али сам је имала пре неког времена.

— Ирма Сантини? Она сентиметална девојка што се беше онесвестила кад ти напусти колеж за навек?

— По чему то! Не, није она! Тиче се једног смиреног и простог створења, као што ти велиш, драга Јелена.

И окрете се с осмехом најстаријој госпођи.

Ова се насмехну, исправи се мало на дивану и рече раздвајајући на слоге:

— Да чујемо онда, каквог ти је доказа дало то смирено створење о чистом и правом пријатељству.

— Али само да је то што ћеш нам приповедати занимљиво. Иначе ћу отићи.

И госпођа Кастелани се мало подиже.

— Врло занимљиво, уверавам те. Данас могу све да приповедам не вређајући тајну. Кад се заволесмо ја и Ђорђе, моји родитељи, тек што то приметише, отпочеше праскати по кући од беса! — Он је раскалашан! Хтео би твој мираз а не тебе! Он је коцкар и женскарош! Нема ни пребијене паре! — говорио је мој отац, — Тебе су занели ширити поручничкови? Чувај се: ја ћу те опет повратити у завод! — додавала је мати.

Али у шеснаестој години, знате већ, не чува се ни од чега, била сам заљубљена као луда у Ђорђа. Кад би био одиста коцкар, женскарош, човек покварен, ја то никако не бих веровала. А погрешке пак, које га спутаваху, чиниле су ми га интересантнијим. Али после онога дана, нема више дугих часова чекања на прозору да га видим где пролази! нема више писама бацаних ноћу са балкончића моје собе. Оштро су мотрили на сваки мој покрет. Била сам тужна и моја наклоност према Ђорђу чинила ми се као удвојена. Намере да се одречем свега и да се закалуђерим; намере за бегство и самоубиство, мењале су се у мојој памети с вртоглавном брзином. Од мога рођака Данта дознадох да ме је Ђорђе већ запросио у оца, и да мој отац у мало што није изгредио посредника!... Нисам видела Ђорђа два месеца. И нисам знала како бих му отпратила једно писамце, написано још пре две-три недеље. Једнога дана кад моји родитељи беху приморани да учине једну од својих посета, које беху због мене занемарили, оставише ме код куће под највећим надзором куварице и собарице мамине. Собарица красна, интелигентна девојка, одрасла у нашој кући, тако рећи моја сестра по млеку, веома ме је волела. Обећавајући јој поклон одведох је у своју собу. Закључах врата обрнувши два пут кључ, и савих јој руке око врата. Сиротица повика: — Пресвета Богородице! — Можда је помислила да сам полудела!

— Ђути, Емилија! Ти ми мораш помоћи; не могу даље живети овако! Погле, каква сам се начинила! — И да би се сажалила, заврнух један рукав и показах јој омршалу мишицу:

— Боже мој! Будите храбри — одговори.

— Слушај; или ћеш ми помоћи или ћу учинити какву лудост! Ти мораш отпратити ово моје писмо. Одговор, који ће бити теби управљен, отићи ћеш да примиш сутра око подне.

Учини ми се да Емилија беше побледела, читајући озго написано име маркиза Фабриција. Али ја не разабрах за узрок.

— Госпођице, та шта велите? Да издам вашу добру маму, ја? Не могу ни пошто, не могу! — одговори, При том је дрхтала.

— Поклонићу ти десет франака... прстен... све што хоћеш.

Ништа. Нисам могла успети да је поколеbam.

— Хоћеш дакле да ме убијеш... или да се убије он? — протепих. — Али ни убиство...

Не доврших реченицу; осорљива и строга, почех отварати врата да изидем, кад ме она шчепа за рвуку:

— Чујте, госпођице! — а сузе су јој сијале — Закуните ми се да ме никако нећете издати, и пишите господину поручнику да не говори ни он ником на свету! Ево ме, готова сам чинити све што хоћете.

Загрлих је, Мислим да сам је називала именима слађим него пријатељица, него сестра. Бејаш изван себе од задовољства.

— Е, па добро. Собарица која допушта наговорити се да отпавља писма и да прима одговоре није баш...

— Не, допусти да довршим — рече маркиза Ђина — и немој се подсмевати Ирми. Видићеш... Пошљем писмо за Ђорђа; даље тако сваког другог или трећег дана слала је моја писма и примала одговоре које је Ђорђе њој адресовао. Чим сам их прочитала, поверавала сам их њој да их затрпа на дно свога пртљага, где их моја мати није могла пронаћи.

Сећам се да увек кад ми Емилија достављаше одговоре, дрхташе, блеђаше и узписаше. Једног дана, кад је једно извлачила из шпага, испале јој на земљу пола листића, исписано, и мало згужвано. Емилија се одмах саже да га дохвати, али ја, брже од ње, дохватим га и прочитах. Емилија, покривши лице рукама, паде преданом на колена јецајући: „опростите, опростите!“

Врло расрђена због онога што сам прочитала, дрмајући је за једну руку, дрекнух: — Објасни ми, шта значи ово?

Листак је гласио: — Ђорђе, и ја те волим још више него госпођица, ја ћу умрети ако ти мене не волиш!

— Шта значи? Објасни ми! — наваљивала сам.

Подиже се и бришући очи, погледа ме ведро и рече:

— Умирите се. Нисам учинила никакво зло. Има неколико месеци, видећи да господин поручник пролази сваког дана, и сећајући се да ми је једног дана при срету на улици, не знајући ко сам, рекао: — мила лепотице! — мислила сам неко време да он пролази због мене испод прозора. Била сам помахнитала оних дана. разуме се. Али кад дознадох да он због вас пролази и да вас воли, претрпих грдан бол! О, велики је бол био то! Ја сам га волела; ја га волим! никако га нисам могла избити из памети. Али, кунем вам се, госпођице, да он не зна ништа; пре бих се убила него што бих му казала штогод. Ја сам сирота собарица, будала, али часна. Немајте бојазни, госпођице, будите! Спокојни! Ове глупости сам писала пре дужег времена, једне ноћи кад не могах заспати. Тако сам излила свој бол.

Зар сам могла сумњати у ову добру душу?

— Узвишено створење! — кликнуше у једанпут обе слушатељке с великим интересом.

Стирела сам се сама себе. Највернија, најоданија пријатељица стајала је препа мном. И тек тада примети да је за неколико месеци оронула и омршала да се готово не може познати. Драма њеног срца, која је била тако порушила, веома ју је узвишавала у мојим очима. И осећах се тако бедном пред њом, пред овим великим пожртвовањем које ми она учини са тако искреном простодушношћу, да сам се тела бацити, са своје стране, пред неге овој реткој пријатељици.

Она продужи као тражећи опроштаја:

— Военом ћу се излечити од ове глупе болести...

И узе, као пре, и даље отправљати моја писма и примати одговоре, и чувати их у лну свога пртљага до дана, кад мој отац пристаде да да моју руку Ђорђу. Он је био наследио око сто хиљада лира од неког свога стрица из Милана.

Емилија се опет поврати веселост. Али избегаваше да се сретне с мојим заручником. И једног дана, док је извлачила из сандука моју опрему, која је оног дана требала да буде изложена, рече ми смејући се:

— Кад се само сетим онога што бејаш увртела себи у главу, дође ми чисто воља да речем себи: Будало!

И ја сам се смејала; и у оном тренутку мислила сам да није више заљубљена. Али на недељу дана пре моје свадбе, Емилија затражи отпуст од моје мајке која јој рече на свако ненадну и чврсту одлуку: Незахвалнице, без срца, недостојна примљених добротина! — Нисам је могла бранити. Моји родитељи нису знали и неће знати до последњег дана велику жртву овога јадног створења, коју је поднела да би учинила срећном њихову кћер! Нисам знала шта да радим, и исте вечери, док су сви спавали, потражих је у њеној соби.

— Зашто хоћеш да идеш? зар си заборавила, да си ми обећала да ћеш ићи са мном у кућу Фабрицијевој?

— Јест, истина је, обећала сам то — одговори мучајући — Али онда нисам знала да морам трпети као сада што трпим. Ах госпођице! Овде ми је тешко, гори! — И притисну груди. — Драга госпођице, опростите ми. Не бих могла више остати с вама... Сем тога, ако ви једног дана постанете љубоморни на мене?...

Имала је право. Према таквом створењу могла се врло лако породити љубомора. Она је такође била врло лепа.

Ти ћеш, Ирма, можда рећи да ово није права пријатељица. Вараш се. А ти, Јелена, хоћеш ли и даље мислити, да једно просто и смирено чељаде не може осећати узвишено?

— Тако је, Бина, сад верујем да си имала праву, истинску пријатељицу! — одговори Ирма.

— Имаш право, Бина, — додаде госпођа Јелена. — А реци ми: остаде ли у Риму? Отпутова ли? Где је сада?

— Отиде у Фиренцу. Умре после четири месеца од сушице. А ја, која сам је веома оплакивала, увек осећам грижу кад је се сетим.

С. А. П.

„МАТЕРИНО СРЦЕ“

Чувена песма „Материно срце“ од Жана Ришпена изнета је код нас још у 1896 г. То је прво учинило „Видело, а одмах затим и „Одјек“. Како је то учинио „Одјек“ не могу вам рећи, јер га у овом часу немам при руци, а „Видело“, пак, донело је о њој једну већу белешку. Ту је између осталог представљено како г-ђа Ивета Гилберова, певачица, прави славне успехе по Паризу певајући именовану песму; изнет је оригинални француски текст ове песме; и најпоследње додат је и овај врло примитивног облика превод:

„Било некада у мајке момче,
„Ха, лулула, ха лулула,
„Па је водело бесно девојче.
„Момка девојка није марила,
„Ал' га је свакад лично дражила.
„Једном му рече: „Деда покажи.
„Да твоја љубав није од лажи;
„„Сутра ми донеси срце матере,
„„Да га се псето моје најљубе.“
„Отиде синак до своје мајке,
„Потеже ножем из десне руке,
„Из груди мајци срце исече,
„Па нагло стаде махнит да трче...
„Како је трч'о... сплете се, паде,
„По земљи срце ваљат' се стаде.
„И док се срце вило по праху
„Несрећни синак зачу у страху,
„Срце матере како проплака
„И сину своме како повика:
„„Сивоче моје... јединче мио,
„„Да ми се ниси где год убио.“

Сећам се да сам одмах за овим о свему томе читао и у још неким нашим новинама, којима су главни сарадници: маказе; а најпоследње неки од листова донеше још и то: како је та песма направљена чуда и по Лондону. (Онако под заградом могу да вам саопштим да је земља, од које се њен рођени син Бајрон, срце деветнаестог века, — одрекао, врло бољевича и осећајна. Не мислим ту само на Индијске „рупе смрти“ и на Транвалске руднике.)

И од тада је та песма и код нас Срба, тако рећи освојила многа и многа срца. Ко год је хтео да вам покаже нешто изванредно у поезији тај вам је износио њу.. Али, душа ваља, и јесте лепа. Толико је величанствена, а тако скромна, да јој нема равне. Та је једна од најмонументал-

нијих и најгенијалнијих творевина, а није већа од једне шаке. Осећај, који свет одржава, изнет је у једним потезу. И ко није литерални гурман мора се задивити таквој уметности... У последње време ова се ствар и опет појави у јавности. Скоро једновременно и „Цариградски гласник“, и Београдске новине“ (бр. 86.) и „Бранково коло“ (бр. 44.) донесоше ову песму, преведену у прози, а са назначењем: По старој француској песми А сем тога и гђа Милка Гргуrowa на Миљковићевом вечери, које је било пре кратког времена, декламовала је ову песму...

Имао сам довољно прилике да видим како ми Срби равнодушно посматрамо кад се наше народно благо разноси; знао сам да је наш појам о националном поносу и сопствености сведен до банкротства, али да смо доведе до терала, нисам знао. Неке Матице, неке Залужбине, неке Академије, нека Друштва, а нико не врши посао, за који је у првом раду позван. Сви се ми упорно трудимо да пронађемо и да „непобитним доказима утврдимо“ како стара српска држава није имала златног новца; како је Ободска Штампарија само уображење; како је Црна Гора била турско робље; како су Сењски Ускоци прости кесароши, лопови и гусари, и т. д. дакле све нешто, што иде противу нашег угледа и величине, а скоро никако не износимо оно што нам иде у прилог, а ако ко и то учини одма полети каква „научарска“ муха златица па то са некаквим пакосним уживањем испљује. — Опростите, јак нух јер ме боли.

Ова француска песма обнажи и још једну нашу беспримерну бедност. Прича о рђавом сину требала је да нам дође чак из Француске и да нам покаже како смо ми Срби доиста врло рђави синови. Ми се већ толико време дивимо тој песми, узносимо је и понављамо ону фразу како у великим народима... ал' не могу од гадежљивости ни да је цитирам јер и њом само хоћемо да правдамо своје пигмејство. — а овамо не знамо да и ми имамо исту такву, а и још лепшу, *нашу народну песму*. Два греха од једном. Нити знамо вредност онога, што имамо, нити знамо, шта имамо.

Чуо сам од два лица две варијанте наше народне песме о материном срцу које су врло сличне оној Жана Ришпена, али како оне нису још објављене то се заустављам само на другим двома, који су штампане још много пре и пре, него што је Жан Ришпен објавио ону своју коју је вели, испевао по старој француској народној причи, а коју је објавио у своме роману „La gene“ (Имела?) Једна је од њих по своме доласку у штампану старија од Ришпенове песме четрнаест година, а друга седамнаест. И те вам две песме ево износим, а само узгредно напомињем: да је она француска песма необично једнолика и по теми, и по склопу, и по неким изразима са овим

нашим песмама, сувише једнолика за заједничко порекло; да је Жан Ришпен путовао по *Истoku* (ко зна шта ближе о овоме молим га да јави,) и да ми изгледа загонетка: да Французи, који нису Срби, а који још од пре неког века имају све *своје* тачно обележено, чекају да им дође тај песник и да им објави ову славну ствар... Прву песму, коју вам износим, записао је неки Алексије Васин и она је штампана у „Јавору“ за 1882 год. на стр. 1294, а другу је чуо у Срему Д. Прерадовић — Бурђенац и штампао је у „Јавору“ за год. 1877 на страни 1142.

МИЛА МАТЕРИНА

Храни мајка свог сина Стевана,
Хранила га двадесет година.
Кад је био од двадест година,
Леп, га је оженила мајка:
„Узми рано, Милу материну“
Кад у вечер дигли се сватови,
Леже Степа у меку постељу,
Па он зове Милу материну:
„Ходи мени у меку постељу“.
Ал' беседи Мила материна:
„Не могу ти твоја љуба бити.
„Докле твоју не погубиш мајку.“
Кад освану и сунце ограну,
Ал' је Степа коња оправио,
Узе мајку за десницу руку:
„Седи мајко у зелену траву,
„Да ти легнем на твоје криоце,
„Да ти кажем шта Мила беседи“.
Седи мајка на зелену траву
Леже Степа мајци на криоце,
Трже ножа од свилна појаса,
Па удара мајку у срдашце.
Како но је лако ударио,
На ножу јој срце извадио.
Оде Степа кући плакајући...
Кад је дош'о на велика врата
Клеће коњиц на оба колена,
Паде Степа с коња големога,
Ал' беседи срце материно:
„Леле мене, уби ми се дете!“
Када дође у пребеле дворе
Пушта коња по мрамор авлији,
Игра коњиц по мрамор авлији
Како јање по зеленој трави.
Оде Степа у пребеле дворе,
Па он скида срце материно.
Па га меће на часну трпезу:
„Ево теби, Мило материна,
„Ево теби срце свекрино.
„Кад ми нема моје миле мајке,
„Нека нема ни мене јунака!
„Ево, Мило, теби моји двори,
„И за тобом остати ми пусти!“
Закучала Мила материна:

„Леле мене и до Бога мога,
„Где остадох млада удовица!
Али Стева и не гледа Миле,
Скиде ножа с срца материна
Па удара себе у срдашце.
Како но се лако уларио,
Са црном се земљом саставио.

ЖЕНИДБА МУСИЋА СТЕВАНА

Рани мајка Мусића Стевана,
Све с преслице и руке деснице.
Ал' беседа лепог Стеје мајка,
„Ха'де, Стејо, да те жени мајка,
„Не мож' стара више да се шеће,
„Ни по двору стара да посрће.“
Ал' беседи Стеја лепи Стеја:
„Давно бих се ја женио, мајко,
„Ал' се бојим орјатска колена,
„Па ће мене с тобом омразити.“
Ал' беседи лепог Стеје мајка:
„Ми хајлемо, Стејо, лепи Стејо!
„Ми хајлемо у земљу Латинску
„Да просимо материно злато,
„Злато не зна на чим жито роди
„На чим жито, на чим рујно вино.“
Оправи се, накити се Стеја,
И он оде у земљу Латинску,
И испроси материно злато;
Мало јој је рока оставио,
Мало рока — недељицу дана,
Докле Стеја свате не сакупи
И девојка дарове сакупи.
Кад изашла недељица дана
Оправи се Стеја лепи Стеја
И он оде у земљу Латинску
И доведе материно злато,
Божији су закон савршили,
Још да свену двоје младеца;
Леже Стеја у меку постељу
Али злато чело главе седи.
Ал' беседи Стеја лепи Стеја:
„Хајде, злато, лежи у постељу“
„Нећу с тобом лећи у постељу
„Докле своју не погубиш мајку.
„Јер је мајка и већа и лепша,
„И лепша је и руменија је.“
Али ћипи Стеја лепи Стеја,
Па он седла свога коња шаргу,
Трже мајку за десницу руку,
Оведе је у гору зелену,
Па погуби своју стару мајку.
Па се враћа Стеја лепи Стеја,
Па се враћа своје белом двору.
Кад је дош'о Стеја по по пута
Над Стејом се накупи облачак,
И удари ситна роса киша,
И под Стејом коњичак поерну,
Из недара срце проговара:

„Леле мене уби ми се Стеја!“
То се Стеји жао учинило,
Више жао нежели срамота.
Кад је очо Стеја своје двору,
Истрчало материно злато,
Истрчала па се гро'том смеје
Ди је Стеја погубио мајку.
Трже Стеја сабљу из појаса
Па погуби материно злато;
„Када нема моје старе мајке,
„Нека нема ни тебе душманке.“

Милорад Ј. Мигровић

ИЗ СТАРИХ КЊИГА

Бадњи дан. На Бадњи дан мање се код нас
врача него у очи Ђурђева дне. На Бадњи дан —
који по кад-кад у очи Божића пада — нема много
врачања, али има доста народних обичаја који су
сви готово налик на врачање. Тај дан дигне се,
обично домаћин из куће, узме сикиру, и већа част
укућана за њим, и оду у шуму. Изберу један млад
прав церић и један почне сећи, а сви наоколо трче
и ватају иверје што од тог дрвета одскаче, и ретко
који ивер на земљу падне, наравна ствар да по гди
који ивер удари и у чело онога који оће да га увати.
Потом уирте на леђа, и донесу кући, и метну га
на ватру. Једни окрешу грање, а неки оставе све
као што је одсечен. Онда домаћин са том истом си-
киром, пре нег што је што год друго секо, дође у
воћњак и сва чељад за њиме. И стане па замане што
год може на ону воћку која није родила тога лета;
а чељад запитају га: „шта ћеш то?“ а он одговори:
„оћу да је посечем на ватру.“ А они га опет питају:
„А зашто?“ „Јер није родила овог лета.“ Одговори
љутито домаћин. Онда сви окупе га молити, да не-
посече ту воћку и да ће до године родити. Тада
домаћин на ту молбу, спусти сикиру, и само мало
сецне, и оду на другу воћку, и сваку остави само
под тим уговором ако дв године нероди да ће је
са целе посећи. Полажајник кад дође на Божић, а
он узме угарак од бадњака на цара у ватру и бла-
госиља: „колико овде варница, толико ти у стану
овчица, у пољу волова и кравица; у уљнику кош-
ница и т. д. Увече простре се у свакој кући слама
и дец пијучу а људи и жене квокћу по слами.
Обично ора се једе и куваног жута. Неки на Божић
а неки на Бадњи дан, благосиљају уз ора. Тако
један за вечером узео ора, и окрећући га у руди
благосиљао: „како овај ора био пун тако била наша
кућа пуна бирићета. Како овај ора био пун, тако
били пуни амбари жита и тако читав сат набра-
јао и уза сваки благослов викали су укућани:
„амин“ Кад веће све поброји што му је срце же-

лило, онда се прекрсти па ора разбије, а кад тамо, а оно ора шупаљ и ништа нема у њему Сад, то домаћину и домаћима никакве брига не зада, него сви у глас прену се смејати, и први домаћин повиче: „Нечуј Боже шта пси лају“ и сва чељад опет за њим повичу место „амин“ то исто: „Нечуј Боже шта пас лаје.“ И на томе се сврши, и то нам највише сведочи да наш народ није сувише сујевјеран, јер друкчије то би читаву кућу сневеселило. — Један ера, ком је мало било да узме ора па у кући за вечером да тако благосиља, него је хтео да благосиља на пољу, и да буде ближе неба; зато остави сву чељад у кући, и каже им да они из куће само вичу: „амин“ а он изађе на поље и попење се на плот; узме капу у леву руку а ора у десну, и почне викати: „Како овај ора био пун тако била пуна кућа скроба и скорупа и другог берићета“ а они сви из куће повичу: „амин“. Како овај ора био пун, тако била свагда пуна тиква ракије и кеса новаца, и мешина катрана“ а они опет из куће повичу: „амин“ Опет ера почне: „Како овај ора био пун — —“ но ту му се омакну ноге, и поерне с плота, но непадне на земљу, него му закаче пеленгаће за плот и обеси се стрмоглавце па онда повиче: „Ја сломи врат“ и они из куће опет сви повичу као и досада: „Амин“ Ера није се могао сам да избави, већ опет viseћи стрмоглавце о плоту запомаже „Ај помагајте ја се обеси.“ И чељад из куће опет сва у глас као што их је изучио повичу: „амин“. Најпосле дођу комшије те га скину с плота. — Католици место бадњака имају једно мало обично брезово гравато дрво, које зову: Христово дрво — И које сво оките пантљикама, колачима, јабукама шљивама и различним стварима, и углаве га усправо на сред астала које неколико дана тако стоји, и обично деца скидају колаче и беру јабуке. У Француској имају измеђ осталог и тај обичај да се у очи Божића сву ноћ веселе и да освају: а тако исто у очи новог лета, и у очи њихова три краља. Премда је република они опет славе и празнују три краља.

Шумадинка
1852. г.

Љ. П. Н.

ЛИТЕРАРНА КРИТИКА

Откад је Dr. Алфред Кемнер-Кер победио у спору с музичким критичарима *Талертом* и *Линовицем*, људи су постали према уметничкој критици врло, врло опрезни; али не мање и према литерарној критици. Да ова последња болује, шта више да врло јако болује, то је по-

свећенима већ одавно јавна тајна. Баш на овоме пољу јако се греша. Сваки, који је једном написао какав чланак за неки паланчански лист или неколико „вицева“ у „летећим листовима“, осећа се позван да критикује производе својих старијих „колега“. Шта се при том појављује, може се читати у сваком буцаклијском, политичком или псевдо-литерарном листићу.

Не обзирући се на то, што овим људима недостаје свако разумевање у литерарним или уметничким делима која оцењују, они сви пате од једне велике погрешке, маније за закерањем. Они мисле да су особито велики критичари или знаоци, кад у сваком, ма и најбољем делу нађу неколико „погрешака“, које ће, разуме се, раширити с највећим задовољством, док се лепоте дела или сасвим прећуткавају или прелазе с неколико речи. Тиме хоће да се покажу као страшно „блазирани“, хоће да важе за људе, којима у осталом ништа више не импонира.

Друга врло велика погрешка, коју чине и неки прави, од звана критичари, јесте одступање од предмета. Напише ли на пример неки Шлезвиг-Холштајнац какву књигу, која заиста заслужује да се похвали, критичар вели: „Дело је без сумње од вредности. Човек је у искушењу да га сравни са Штормовим списима, до којих она, као што само говори, ни најмање не досеже. Ипак неће требати Шторм да се стиди ове ваљане борбе и т. д.“ У овом се тону продужује. Је ли то критика? питам ја. Може се не узети за зло каквом незрелом гимназисти, ако мисли: „Бусе показује угледа на Гетеа; разуме се да се он не може ни таћи Гетеа и т. д.“ Озбиљан критичар треба да се већ давно отресао ових мишљења са ђачке клупе. Није стало до тога да ли се дело може мерити с овим или оним другим делом; оно може ипак за то бити добро. И аутор сигурно не шаље своју књигу критичару да од њега чује суд о Шторму, Шилеру, Линекрону и др. већ он хоће суд о *својем* делу, о *својој* способности или неспособности.

Има много писаца који као критичари слеђују правду, ја нећу да имам уза се никакве богове, тј. ја сам сам уметник, ја сам *неки* уметник; сви остали морају ишчезнути преда мном; ја не трпим да ми ико спори првенство итд. итд. Такви писци пишу по правилу нападне рецензије на дела, која би можда могла да чине конкуренцију њиховим делима. Многи од наших цењених „великана“ богати су овим погрешкама.

Праву супротност налазимо код литерарно-импотентних, тј. код оних, који не могу да даду оно што би хтели. Они се заносе оним делима, која су близу њиховог унутрашњег мишљења, која су им из „серца извађена“. Они одушевљено певају похвалне химне и стављају своје клијенте, ако се тако сме рећи, свом смелошћу уз прве литерарне и уметничке величине.

Сад ћу да говорим о ствари, која је сигурно већ неком пала у очи и због које је већ неко тресао својом оседелом или неоседелом главом. Мислим на страст за „биографијама“. Је ли ту на пр. неки млади писац или један који би то хтео да буде, он тражи некога, чија су му дела у неколико позната или о којима су се овде или онде повољно изразили. Одмах пише почетник биографију о овом човеку, пуну хвале и одушевљења,

штампа је чак о свом трошку и подноси је потом, пун страхопоштовања, „господин колеги,“ у највећој нади да га овај одсад штити, ма и сама биографисана личност био почетник или који од „умирених“ писаца.

Супротност овим ентузијазистима су критичари из освете. Они хвале само онога, који је пре хвалио њихова дела. Је ли неко посумњао у њихов таленат, је ли неко јавно и слободно судио и осудио њихове књиге, то је сигурно да ће се они у најближој прилици осветити тиме, што ће сад без милости наше списе изгазити у прашину или постати још пристраснији, и све нас по-частити свима могућим „милоштама“.

Најопаснија врста критичара за писце јесу комбинационални критичари, т. ј. они, који по својој вољи из наших списа проналазе ово или оно, што нама ни на крај памети није било. Они читају „између редова“ и шта они ту пронађу, на то аутор мора да удари обично у омерски смех. И ови критичари су наши најопаснији непријатељи. Нapiшемо ли ми на пр.: „Социјал-демократија има неколико сасвим оправданих тежња...“ то можемо бити сигурни да ће критичар написати: „Писац се јавно признаје за социјал-демократу итд. Ако је пала реч о недостатцима у модерним васпитању младежи, то критичар мисли сасвим слободно: „Аутор јако грди васпиталишта и њихове учитеље, то се бар сасвим јасно може читати међу редовима.“ Да на овај начин ови критичари писцима могу створити рђав глас, код једне или више личности, са свим је јасно, особито ако су они још код великих листова.

Партијска критика је најдостојнија презирања. Ако Евжен Рихтер напише какву новелу о будућности државе, то је сигурно да ће сва слободоумна штампа хвалити ово ремек-дело. Исто тако сигурно је да би цела ова штампа пуцала од смеха да је то написао Херман Алварт. Ако који од централних листова пише о Веберову делу „Тридесет липа“, то ће ударити у сасвим други тон, кад је говор о Нордхаузену делу „Vestigia bonis“. Такви су ови партијски листови већим делом; они се и не обазире на то да *вештина мора* да буде непристрасна.

Из свију ових критика, које су под разним утицајима, треба публика да стече суд. Природно је да највећи део критике, онај, који се ослања на критику, напоследку постаје сасвим равнодушан према њој. Мали део, који се губи, гледа да по могућности створи сам себи суд, и овај се суд с највећом буком разноси даље. На овај начин створи се у публици по неки пут суд, који јако одступа од онога у новинама.

Има у публици људи, који мисле да дело добија тек тада своју светост, кад би га „Келнске“ или какве друге новине реферовале. Сваки ма како повољан суд других листова, па и самих стручних, они просто игноришу. То је детињасто. Али ипак има многих аутора, који су јако задовољни с оценом стручних листова и стручних људи, не желећи признања великих дневних листова. Велики Бизмарк био је и тим задовољан да уједини *Немачку* и не мислећи на мишљење целе Европе. Тако је и разборит писац задовољан признањем свога стручног круга, и не тежећи за признањем целог света.

Као у критици, тако владају и другим областима

литерарнога живота опакe неприлике, које су јако шкодиле угледу целог литерарног покрета последњих година. Разуме се да има читав ред изузетака горе реченим правилима, али и овде као и свуда изузеци само потврђују правила.

Свет. А. Петровић.

Die neue Dichtung

БЕЛ. ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ

Изашле су из штампе:

Песме Милете Јакшића. Штампарија Јована Радика. Цена?

О овим дивним песмама проговоримо доцније. За сад само препоручујемо ову лепу књижицу, лепу и по облику и по садржини, нашим читаоцима.

Љубављу, роман од *Потлићна* превод с руског. Штампарија Милоша Великог. Цена 0,60 лин.

Овај је роман почео излазити у подлистку „Н. Одежа“ а сад је оштампан у целини. Ко је вољан да прочита паметну књигу у сво време кад су оне врло ретке, ми му је препоручујемо тим пре, што је врло јефтина.

Развалина, новела из београдског живота од *Милана Живковића*, Штампарија Свет. Николића, Цена 1 динар.

Ова је новела прештампана из „Листка“ у „Нов. Днев. Листу“. О њој ћемо доцније донети стручну оцену.

ПОСЛЕДЊИ ЛИСТ

Последњег броја у последњим данима
последње године XIX века.

Драги Јанко,

Ти си желео да и ја спремам што год читаоцима за *последњи*, Божићни број, и ја сам се најзад и направио да дам свој прилог, али не „Позоришну Хронику“ као што си тражио, него теби честитку. Тако ћете обоје по нешто добити: ти још неки рукопис, а они о којима обично пишем: што о њима већу ништа писати. И њима је Божић!

А задржио сам баш последњи лист „Звезде“ зато, што ћу ја, као и обично, с рукописом последњи стићи, и ако сам са жељама први; и зато, што, кад ти већ у њој коло водиш, ја могу бити само Притуцкало — Завршколо. А најглавнији је узрок врло интимне природе и рећићу га само теби у највећем поверењу: желим, да кад ко прочита ово моје писмо, па хтедне као „окренути други лист“, да то не може учинити — нема више! Колико сам ја жудио да једном окренемо други лист, па не даду. Онда, баш да ми га ни други не обрне. А кад већ једном дође време да

и ми окренути други лист, настаће така превртаница — листова да ће повиспадати и најскривенији мољци.

А најзад и право је и лепо је да на овај Благ Дан последња страна донесе теби честитку после толиких претрпљених мука од своје стране да би публици припремио и издао преко хиљаду и двеста страна! На самом ти томе треба честитати какве су је биле савијале, никад се нисам смео надати да ће и „Звезда“ дочекати да баци прегрш земље на могилу овога века „паре и електрицитета“. Само да би га што дубље закопали! Поменуо се не повратно се, јер он није ни мало оправдао свој назив у Србији. Ми у њему остадосмо без паре и динара, а од електрицитета или бар обичне кивне светлости, ни трага ни гласа, него лутимо по ужасном мраку и све нам је осветљење за ове две године твоја дага „Звезда.“ Оно, као што је то још Бранко констатовао

„Звезде трепте, звезде сјају

Али данас још не дају“

и то је истина, али „Звезда“ има бар ју заслугу што својим треперењем показује и оглашује свету да је *коф*. Ноћ глава и пена, у којој не чујеш чак ни тихо срца купње, све је почело као поклано; само се види како једина „Звезда“ светлуца. Па и та њена тако блага и тако дискретна светлост ђуковима боде а буђувама засеђује очи, јер те ноћне грабљивце могу само по мраку што да ђаре Ја шта би било кад би сунце грануло? Ал' нема сунца без претече Зорђаче, и то је наша „Звезда“. Она сирота и самохрана смета грдно рептилијама, ма да се у прикос њеној светлости, благој и немоћној; може сваковрсни инсекат да ишчаури, јер она нема сунчеву ждраку те да убије сваку мијазму чим је угледа. Ама опет зато, она бар толико посветли, да човек може да бар где-где напре по какву животињцу, колико да јој утврди њушку, уши, рожиће јал' дуге нокте.

Али зато, брате Јанко, она и траје тешке дане! Бадава се она, јадница, прави и да не види, бадава чак по који пут кад што по крупно примети чак и не трепне, него чисто мига, не би ли само то безопасно изгледало, не би ли јој се то за шалу примило — аја! увек се на њу поглеђује ко свиња на сикиру. Шта она, ојађеница, већ није пропатила од како је на хоризонту избила! Где се није повлачила и провлачила, ко још њу није *слагао* и ко још њу веће *слагати*! Шта је она ставова и штампарија променула, то већ веће ни један српски лист! а сумњам да ће још који и околико ствари читаоцима надавати, а још више сумњам да ће бити листа, коме ће читаоци мање давати! Шта ти све с њом и она с тобом и ми сви заједно с вама нисмо претрпели! Шта нам све није за ово време преко главе прешло, па опет дао Бог, сем што мало косе опаде, главе, здраве, читаве остадоше, а онако исто *терде* као и пре. Но ми сви како који, ал' ти баш најбоље! Држало се што је светлост мала да ће је лако утулити моћи, па су дували на њу из свију вигњева. Чак си и ти морао дувати — апсу. Најзад нам пустише и онај страшни ветар, али нам и он не досади, а кад тај „Балачко два ветра из главе испусти, Балачка је ласно погубити“. Ми смо „ватру“ већ појели одавно а и од овог ветра остадосмо живи па, сад — чекамо лепо време!

Ти јуначки и зиму прогрува, и апсу одува и лето прегазив и оскудицу поједе и болест савлада, и миш по миш: тек дочека да уз музику свечано, поред осталих великих ђуди, погребеш и овај Век. Бога ми добро! А баш је последњих година био са свим поманитао. Види се, да му је било пред главу. Лепо се отело кљусе, и стало чинити грдан квар на све стране, визати несрећу за несрећом. Најзад сад, баш сад пред смрт, мал' те није и сав Свет упропастило. Ала да смо и то чудо доживели! А како је почело не би ме чудило, Бога ми! Али баш и да је! тако би бар пропало и онај пројект... ене! сад ми баш кану кап-крмача из пера и боље је; теби и онако треба печеница, а да је канула место мастила она фраза што је у перу лежала, то би за цело била она кап што би прелила чашу стрпљења код оних, који су тако мало трпљиви према нама, и тада, драги мој Јанко, ко зна какву би ти киту злата донео Божић — Бата. Овако боље да баталимо и

тек смирисмо динар прекинемо

и крвнице пунке обесимо

док не угазимо у XX век, а већ после опет: коме прве чело куку њему!

Као што видиш ја ти ваздан написах, а нисам ти казао што је најглавније по сам с краја почео тањег. А жеља ми је да ти од стране целог нашег друштва и у име свију сарадника „Звезде“, према којима си ти био вазда тако предусретљив и тако трпљив (сем кад држиш коректуру) — честитам празник Христово Рођења. „Звезда“ је свима својим читаоцима, — (и онима који плаћају и који не плаћају, као права и истинска звезда што сваком без разликe светлост дарује) кликнула:

Христос се роди!

да би их обрадовала, да би их осоколила: и ми сви теби:

Христос се роди.

И ти треба да си радостан и да се соколиш те да друге соколиш, из данашњи красан празник, који означаје саму Радост и наговештава боље дане. Твоји су сви живи и здрави, твој је рад стекао признања, ти си у тешким данима и ђутим невољама сачувао пријатеље, твоја „Звезда“ и ако је по који пут и шкиљила, а да се угаси, ипак је издурала и истрајала, а многе је јаче силе на овај свет отпоритала, па ако да Бог и срећа која јунаке никад не оставља, појешћемо ми још пуно њима панајију, као што веле твоји Мачвани.

Не клони, не печали се, но се увек сећај ових стихова А. де Вивија, који, као да је за вечију вавост написао:

Pleurer, gémir, prier est également lâche!

Fais énergiquement ta dure et lourde tâche,

Dans la voie où le sort a voulu t'appeler.

Puis après, comme moi! — souffre et meurs sans parler.

Плакати јецати и молити подједнако је подло; врши енергично своју опору и тешку задаћу стазом коју је судба означила а после као и ја, трпи и умри без речи.)

Чекај боље дане да сунце огране, а тада ћемо бити сви срећнији па и ја јер ћу моћи много боље гледати и све умотрити.

Твој Spectator

Садржај: Христос се роди (чланак) — Божићна звезда (песма) — Чудан човек — Два цвета (песма) — Данга — Вечерња молитва (песма) — Без рода и порода — Пријатељице — Мајчино срце — Из старих књига — Литерарне кратике — Последњи лист — Без из књижевности.

Власник: Ст. М. Веселиновић — Штампарија С. Хоровица. — уредник Јанко М. Веселиновић.

БИБЛИОТЕКА
ГРАДА БЕОГРАДА